

A vállalati munka szerves része az üzemtörténet¹

Vállalatunk, a *Veszprém megyei Állami Építőipari Vállalat* üzemtörténetének írása több mint egy évtizedre tekint vissza. *Fodor József* üzemtörténész 1975-ben írta meg a Veszprémi házgyár építésének történetét. E munka eredménye, megalkotásának körülményei azt a felismerést serkentették, hogy a kollektíva munkájának fejlesztése számára múltjának mélyrehatóbb megismerése nagy lendítő erőt jelenthet. Elgondolásunk megvalósításához az alapítás közelgő 30. évfordulója nagyszerű alkalmat nyújtott.

A vállalatunk élettörténetét dokumentáló anyagok tervszerű feltárása és gyűjtése – a Honismeret folyóirat és a megye üzemtörténeti konferenciák útmutatásait felhasználva – 1977. május 1-én *tiszteletdíjas üzemtörténész* vezetésével indult. Számára két feladatot határoztunk meg, amely azóta meg is valósult: írja meg az alapítás 30. évfordulójára a vállalat történetét és kezdje meg az építőipari tárgyi emlékek gyűjtését.

A munka eleinte csak a vállalat alapító tagjai és nyugdíjasok segítségével folyt, de kutatásunk kiterjedt a Megyei Levéltár, a SZOT, az ÉVM, a Budapesti Cégbíróság, a megyei pártbizottság archívumára, a városi tanács levéltárára, a KIOSZ irattárára, továbbá az alapító tagok személyes emlékeire is. Ez utóbbi során igen értékes – I. és II. világháború előtti – mozgalmi dokumentumok is előkerültek a kétkezi kőműves- és ácsszerszámok, a fényképek, emléklapok és kitüntetések mellett. A gyűjtőmunka sikere láttán megalapítottuk az üzemtörténeti klubot. Korszerű munkásszállónkon adtunk helyet a feltárt dokumentumoknak. 1978. februárjában a veszprémi *Bakonyi Múzeum szakembereinek javaslatára létrehoztuk a VÁÉV Üzemtörténeti Archívumát*. A gyűjtőmunkát ekkor még magnetofonok segítségével a hangfelvételekre is kiterjesztettük. Így őriztük meg vállalatunk első – azóta már sajnos elhunyt – igazgatójának s alapító tőzsgárdatagjainak visszaemlékezéseit is. Mindezek eredményeképp üzemtörténeti archívumunk színvonala, rangja emelkedett, a feltárt munkásmozgalmi dokumentumok mennyisége pedig egyre nőtt.

1978. július 22-én hivatalosan is megalakult az üzemtörténeti és munkásmozgalmi archívum, *kidolgozott programmal és működési szabályzattal*. Gyűjteményünket ekkor már rendezettebb formában is be tudtuk mutatni a vállalat dolgozóinak, az alapítók családtagjainak és az érdeklődőknek.

Archívumunk elsőnek tárta fel Veszprémben 100 évre visszamenőleg az építőipari munkásmozgalmi múltat, adatokat gyűjtött arról, hogyan éltek itt Veszprémben a püspöki vár tövében az akkor még idénymunkás kőművesek, ácsok, hogyan kezdtek mozgolni s miként harcoltak a 14, majd a 12 órás napi munkaidő további csökkentéséért.

Munkatársaink a Püspöki Levéltárban akadtak nyomára az *1879. évi „Kőműves-zászló” szentelési ünnepségnek*, majd az *1903. évi első kőműves-sztrájk* nyomainak, melyek

¹ A cikkben megfogalmazott gondolatok korreferátum formájában elhangzottak a IV. Veszprém megyei Üzemtörténeti Konferencián (Szerk.).

hatása azután Veszprémből Pápara és Várpalotára is kisugárzott. Üzemtörténeti írásunk így eggyé vált az építőipari munkásmozgalom történetének írásával, s kapott általa helytörténeti jelentőséget.

Nem céлом, hogy üzemtörténeti munkánkat tudományos igényvel minősítsem, hisz azt szakavatott művelői és tudósai megteszik. Vállalatunk vezetői és dolgozói azonban igen hasznosnak tartják és nagyra értékelik ezt a munkát, mert megértőbbé, bensőségebbé segítette formálni az emberi kapcsolatokat s így a közösségi együvértartozás tudatát és gyakorlatát is erősítette.

Amikor az üzemtörténeti dokumentumoknak a munkásszállón teremtettünk tárolási és kiállítási helyet, egyre több szállón lakó – köztük nagyon sok fiatal – kapcsolódott a gyűjtésbe. Felkeresve idősebb munkatársaikat, érdeklődtek korábbi életük, munkakörülményeik felől. *Munkájuk nyomán az idősök és fiatalok között mélyebb, őszintébb közösségi kötelék fejlődött ki.* Ez lehetővé tette, hogy még többen ismerkedjenek meg alapítóink mozgalmi múltjával, s termelési kapcsolataik mellett érzelmi indítékot is adott a történelmi ismeretek bővítésére. Ezt a lendületet felhasználva jutottunk el az igazi *tömegmértű megmozdulásig*, amikor a vállalat 30. évfordulójára több mint 100 szocialista brigád részvételével *szellemi vetélkedő indult*, *Ki tud többet a VÁÉV-ról?* címmel. A vetélkedő során *csaknem ezer archivális értékű kétkézi szerszám, s több mint kétezer irat, fénykép, oklevél s nagyon sok munkásmozgalmi dokumentum került elő*, amelyek azóta gyűjteményünket gazdagítják. A szocialista brigádok a vetélkedő elődöntőin és döntőjén alapos felkészültségről, a vállalat gazdasági, politikai és kulturális történetének mélyreható ismeretéről tettek bizonyosságot. Ez mély értelmi és érzelmi kötődést eredményezett – az üzemtörténet közvetítésével – vállalatunk múltjához, jelenéhez, jövőjéhez.

A vetélkedőn ifjúsági szocialista brigádjaink és a szocialista brigádok fiatal tagjai is nagy lelkesedéssel vettek részt. Azok, akiknek számára vállalatunk múltja történelem, hiszen azokban az időkben még nem is éltek.

A történelem az élet tanító mestere – tartja a latin közmondás. Ez ránk is érvényes: történelmünk ismerete formálja jelenünket, s teszi tudatossá jövőnket. *Hatására dolgozóink értékén becsülik mai életkörülményeinket*, munkahelyi szociális, kulturális ellátásunk színvonalát. Mindezeket összehasonlíthatják elődeik nehéz munkakörülményeivel.

Üzemtörténeti munkánk eredményei a művelődés szélesebb területén is kamatoznak. Elkészítettük az „Építők Veszprémért” című 20 perces filmet, mely Veszprém városát mutatja be építészettörténeti és építőművészeti igényvel. Végigvezet az ősi város emlékein, terein, középületein, mai lakótelepein. Foratókönyvét Archivumunk munkatársai írták. Azóta újabb filmünk is elkészült, bemutatva a vállalat egész megyében végzett munkáit, hiszen *építőiparunk története egybefonódik a megye történetével is.*

Üzemtörténeti munkánk nem öncélú, hanem annak az elvnek gyakorlati megvalósulása, mely szerint az ember a termelés folyamatában – emberi viszonyain keresztül – önmaga is átforgalmazódik. Ennek a szocialista emberformáló erőnek nemes része a művelődés, s ezen belül múltunk művelése: az üzemtörténeti mozgalom. *E munkán keresztül dolgozónk egymáshoz, a vállalathoz, szocialista társadalmunkhoz való viszonya sokat változott, fejlődött, más tartalommal telítődött.* Valljuk, hogy múltunk megismerésével egymást és önmagunkat is jobban ismerjük, képességeink kibontakozását, egyéni és közösségi fejlődésünket teljesebbé tesszük. Különösen fontos ezt hangsúlyoznunk ma, amikor népgazdaságunk kedvezőtlen külső környezete egyre nehezebbé váló belső közigazdasági helyzetet teremt vállalati kollektívánk számára is. *Múltunk ismerete erőt ad a kedvezőtlen hatások legyőzésére, azt a tudatot erősíti, hogy a kollektíva ereje mindig képes önmagát megújítani.*

Forró Ferenc